

Martin Fahlgren

Föredrag om högerextremism och fascism

i Eskilstuna 12 september 2013

Vi har under den senaste veckan kunnat läsa om hur fascistpartiet *Svenskarnas parti* håller möte omgivna av polis¹, samtidigt som dess betydligt större meningsfränder i Grekland, *Gyllene gryning*, visat sitt rätta ansikte genom att mörda en rappare och anti-fascist, Pavlos Fyssas.² Det är hög tid att syna dessa rörelser och deras historiska föregångare i sömmarna.

Det som följer är ett föredrag om fascism och högerextremism som nyligen hölls i Eskilstuna, som förra årets 1:a maj drabbades av just *Svenskarnas parti*.³ Föredraget ger en historisk bakgrund men försöker även knyta an till debatten om dagens högerextremister och fascister och hur de kan och bör bekämpas. Dessutom har på slutet tillagts lästips.

Högerextremism av olika varianter är idag ett stort problem jämfört med det var för 20-30 år sedan.

Detta har visat sig såväl vid opinionsmätningar som vid val, på Internet och i andra sammanhang. I Sverige har vi t ex *Sverigedemokraterna* (SD, 12% enligt aktuella opinionsundersökningar), i Norge *Fremskrittspartiet* (16% i senaste valet – nu på väg in i regeringen), i Finland *Sannfinländarna* (19% i senaste riksdagsvalet) och i Danmark *Dansk Folkeparti* (13%).

Gyllene gryning firar valframgångar i maj 2013

Vid sidan av dessa ganska stora, men ändå jämförelsevis ”timida” partier, finns också stora betydligt aggressivare partier södra och östra Europa, t ex *Jobbik* i Ungern och i synnerhet *Gyllene Gryning* i Grekland. Dessa mer extrema partier uppför sig som 1920- och 1930-talets fascistiska rörelser, t ex genom att organisera huligångar, ”milis”, som fysiskt attackerar invandrare och politiska motståndare (man tillgriper t o m politiska mord). Sådana radikala politiska grupper finns också i andra länder, men de är där ganska små (i Sverige har vi *Nationaldemokraterna* och *Svenskarnas parti* som tillhör denna kategori av mer aggressiva och våldsriktade organisationer).

Att då folk ställer sig frågor kring dessa politiska fenomen är inte så underligt. Frågor som:

¹ Åsa Lindeborg: [Pressen stoppas vid högermöten](#) (Aftonbladet 19/9 2013)

² Daniel Wiklander: [Grekland i raseri efter mord på antifascist](#) (Arbetaren 19/9)

³ Se [Nazister i Eskilstuna 1 maj 2012 - En dokumentation](#)

Vad är det för rörelser som vi har att göra med? Vad är orsaken till att de uppkommer? Vad kan vi göra för att effektivt bekämpa dem? Är det rimligt att placera allihop samma fack eller bör vi skilja på dem och också använda olika metoder för motarbeta dem?

Debatten

Debatt av det slaget förekommer i hela Europa. I Sverige har särskilt journalisten Henrik Arnstad länge drivit frågan. Han är väldigt aktiv i pressen, han har varit med i TV vid flera tillfällen och han har också kommit ut med en bok som blivit mycket omdiskuterad.⁴

Det finns också en viktig tidskrift, *Expo*, som specialiserat sig på att studera, informera om och försöka bekämpa högerextremism av alla de slag. Rekommenderas för den som vill ha aktuell info om högerextremismen.

Men det finns olika uppfattningen om hur man ska beteckna dessa grupperingar och hur man ska bekämpa dem. Arnstad anser att *extrem nationalism* är kriteriet på fascism, allt annat kan man egentligen strunta i. Och eftersom SD är nationalistiskt så menar Arnstad att SD är fascister. Och fascister som ska bekämpas genom att alla andra politiska partier slår ihop sina påsar för att bekämpa dem (främst gäller det SD i Sverige) – så tycker Arnstad.

Andra anser att det är helt fel och leder till en politik som i själva verket riskerar att gynna högerextremismen.

Men vänta nu, kanske någon undrar. Varför tjafsas om hårklyverier. Spelar det någon roll vad vi kallar dem? På dem bara. Dem är ju invandrarfientliga och nationalistiska hela högen, så då är det väl vettigt att alla samlas mot dem.

Tyvärr är det en farlig inställning. Det är viktigt att förstå vad man har att göra med. Olika typer av motståndare och ”arenor” kräver olika verktyg och metoder för att de ska kunna bekämpas effektivt. Om man använder felaktiga metoder kan det leda till motsatta resultat än som man vill åstadkomma.

Det här är inget som bara gäller politik, utan väldigt många andra saker.

Att t ex försöka skjuta en älg eller en björn med hagelgevär är inte särskilt vettigt (en ilsken björn ...). Inte heller att skjuta en and med älgstudsare, eller ännu tokigare med luftvärnskanon.

Eller vem skulle komma på idén att komma till en vanlig fotbollsmatch iförd i utrustning som gäller amerikansk fotboll och sedan också agera som om det vore amerikansk fotboll? Den personen skulle nog ganska snart förpassas från planen (och till hispan).

Genom att ha klart för oss vad vi har att göra med så kan vi också välja rätta redskap, och vettiga metoder. Det gäller även i politiken.

Och när det gäller högerextremismen så menar jag att man måste skilja på grupper som Svenskarnas Parti å ena sidan och SD å den andra. Det duger inte att dra alla över en kam – det finns viktiga skiljaktigheter mellan dem. T ex måste man ibland ta till fysiskt våld mot riktiga fascister, vilket vore dumt att tillgripa mot SD (det skulle bara stärka dem i vanligt folks ögon och försvåra kampen mot dem).

---

⁴ Flera läsvärda recensioner och kommentarer finns på marxistarkivet: [Artikelsamling: Arnstad om fascismen igår och idag](#), Torbjörn Tännsjö: [Vad är fascism?](#), David Brolin och Martin Fahlgren: [Vad är egentligen fascism? Med anledning av en aktuell debatt](#), Pål Steigan: [Den förunderliga fascismdiskussionen](#) och K O Knausgård: [”Ser världen i svart-vitt”](#) (de två sistnämnda ur ett norskt perspektiv).

Historien

Vi kan återkomma till de problemen senare, men nu ska jag angripa frågan från ett annat håll. Från historien. För att få en förståelse för vad verklig fascism – den historiska fascismen – står för.

”Klassisk” eller ”historisk” fascism, med det avser jag den fascism som växte fram under mellankrigstiden, dvs efter första världskriget. Och det bör slås fast redan från början att det inte var bara extrem nationalism som var utmärkande för dessa rörelser, utan de hade många andra viktiga kännetecken. Det var inte ens så att anti-fascister ansåg att nationalismen var det viktigaste kännetecknet på fascismen, utan det var fascismens fiendtlighet mot varje form av demokrati och deras våldsinriktning som man oftast såg allvarligast på (fascisterna var öppna emot demokrati och för diktatur, emot parlamentarism osv).

Nå låt oss gå tillbaka i historien och ta en titt på fascismen och de samhällen där den uppstod. Vilka var dom omständigheter som gjorde det möjligt för de fascistiska rörelserna att så snabbt växa, var fann de sina anhängare och hur arbetade dom politiskt?

Jag ska också komma in på hur arbetarrörelsen (som var fascismens huvudfiende) reagerade och försökte eller inte försökte bekämpa fascismen.

Fascismens framväxt

Fascismen växte fram efter 1:a världskriget. Den fick särskilt stor genomslagskraft i Italien och Tyskland, där den fick makten, men fascistiska rörelser fanns i hela Europa. Fascismen var alltså ett internationellt fenomen.

I många länder var särskilt den tyska nazismen en viktig inspirationskälla för framväxande fascistiska rörelser – så var det t ex i Sverige och Norge – man såg upp till sina framgångsrika tyska förebilder.

Starka fascistiska rörelser fanns även i Österrike och Ungern. Betydande även i Frankrike, Finland, Estland, Tjeckoslovakien och Rumänien (där fascisterna var särskilt våldsamma).

Däremot var de fascistiska rörelserna i Storbritannien, Norden liksom i Spanien ganska svaga. Detta om fascismen i Spanien kan låta lite förvånande, men den frågan kan vi återkomma till senare om någon är intresserad.

Varför blev då fascismen så stark i just Italien och Tyskland + Österrike?

1) Båda var förlorare i 1:a världskriget. Italien fanns formellt på vinnarsidan men fick inga fördelar av det utan skuffades åt sidan. Tyskland fick utstå både territoriella förluster och omfattande krigsskadestånd. Detta skapade svåra ekonomiska och andra problem och utgjorde en grundval för uppkomsten av revanschistiska tankar.

2) Efter krigsslutet följde stora ekonomiska problem som drabbade stora folklager i dessa länder – särskilt ”mellanklasserna”, det som man ibland brukar kalla för småborgerliga skikt (butikägare, handelsmän, småhantverkare, småbönder, tekniker, administrativ personal osv). Till dessa kan även läggas en hel del folk med militär bakgrund (officerare, f d soldater) som var bittra på krigsslutet och inte fann någon plats i efterkrigssamhället ...

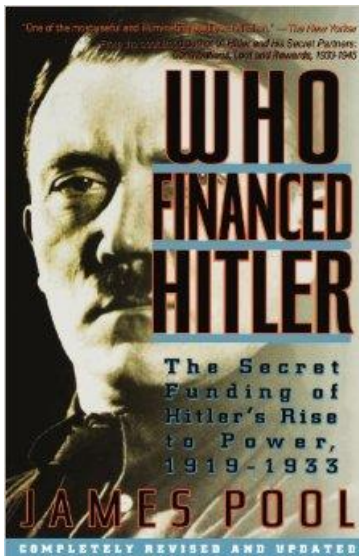
3) En viktig faktor var också arbetarrörelsen och dess politik. Arbetarna i Tyskland och Italien hade varit mycket kampvilliga, i t ex Italien pågick intensiv arbetarkamp åren 1919-21, och i Tyskland åren 1918-23. Denna arbetarkamp ledde ofta till att arbetarna kunde genomdriva viktiga ekonomiska och andra eftergifter, men samtidigt stannade man vid det, man försökte inte överta makten för att en gång för alla göra slut på det kapitalistiska system som var roten till det onda.

Arbetarkampen medförde att arbetarna ofta klarade sig bättre än mellanklasserna inför krisen. Men den ledde också till störningar i produktionen och samhällslivet överhuvudtaget. Detta blev storkapitalet i växande utsträckning angeläget att få stopp på. Och mellanklasserna började allt mer också betrakta arbetarkampen med oblidiga ögon, en arbetarkamp som de inte själva uppfattade att de fick något utbyte av utan bara problem.

Om arbetarklassens organisationer i denna situation hade kunnat formulera en politik för att få slut på detta, dvs avskaffa kapitalismen och bygga ett nytt samhälle, ja då skulle de ha kunnat attrahera många av de missnöjda ”mellanklasserna”. Man kan faktiskt utläsa det ur den tidens valresultat, att arbetarpartierna till en början hade ett betydande stöd från dessa samhällsskikt, men med tiden så försvann det och de gick över till den fascistiska sidan i stället. När de inte längre ansåg att arbetarpartiernas politik var trovärdig, då sökte de efter en annan radikal lösning på sina problem.

Detta samtidigt som delar av storkapitalet, trötta på ständiga strejker, köpbojkotter m m som de drabbades av, började anlita fascistiska gäng till att attackera fackföreningar, strejkande, arbetartidningar osv. Det var så stödet till fascisterna från storkapitalet började (till en början var det inte ett politiskt stöd för att de skulle gripa makten, utan just för att bekämpa arbetarkampen i alla dess former och på så sätt försvaga arbetarrörelsen).

Just dom här sakerna – fascismens sociala massbas, storkapitalets stöd till fascismen och arbetarrörelsens oförmåga att lägga fram och vinna stöd för ett trovärdigt alternativ till den förda politiken – tas upp på ett kortfattat men bra sätt av Daniel Guérin i boken *Storfinans och fascism* (1:a upplagan redan 1936) – den finns på marxistarkivet.⁵

Den som är intresserad av att titta närmare på storfinansens roll i denna process hittar mycket om den saken i James Pools bok *Who Finances Hitler* – där redovisas förutom tyska storkapitalisters bidrag till nazisterna även stödet från sådana storkapitalister som amerikanen – och antisemiten – Henry Ford som stöttade Hitler, inte minst ekonomiskt.

Vi bör här också säga några ord om vad som var typiskt för hur fascisterna arbetade.

En viktig skillnad mellan fascister och andra borgerliga (reaktionära) rörelser var att fascisterna strävade efter att mobilisera folk inte bara till valurnorna, utan till ”direkt aktion”. De försökte organisera anhängare och sympatisörer i massaktivitet, till massmöten, massdemonstrationer och till fascistisk milis (svartskjortor i Italien, SA i Tyskland), som hade som huvuduppgift att med fysiskt våld attackera arbetarorganisationer och andra politiska motståndare. Fascisterna hade överhuvudtaget en mycket positiv syn på våld och drog till sig allsköns slödder till sina huligantrupper (rena brottslingar, slagskämpar, f d soldater, utslagna... typ dagens ”fotbollshuliganer”).

Och det var faktiskt systematiskt *politiskt våld* som förde fascisterna till makten...

Fascismens huvudfiende var arbetarrörelsen. Fascisterna var emot klasskamp. Mot den ställde de *nationell enhet*. Fascisterna var emot demokrati. De strävade efter totalitär diktatur och

⁵ Rättare sagt så har marxistarkivet påbörjat publicering av denna bok, [Fascism och storfinans](#). De första kapitlen redan klara och fler kommer.

hävdade ledarprincipen – vilket de menade stod i överensstämmelse med idén om nationell enhet. Sådant stack man heller inte under stol med, utan de sade de öppet: ”*ett land, ett folk, en ledare*”, som nazisterna formulerade det.

När väl fascisterna börjat få vind i seglen så gick det fort. De första fascistiska grupperna bildades 1919 i Italien och redan 1922 så satt Mussolini i regeringen, även om det tog ytterligare några år innan de italienska fascisterna lyckades bli av med alla andra partier och införa en ren fascistisk diktatur.

I Tyskland försökte nazisterna tidigt följa de italienska fascisternas exempel med ett kupp-försök i november 1923, som dock kapitalt misslyckades (och Hitler hamnade i fängelse, som han dock slapp ur redan efter ett halvår). Den tyska nazismens snabba tillväxt skedde från 1929, då det bröt ut en djup internationell ekonomisk kris – ”börskraschen” och den efterföljande depressionen (”30-talskrisen”) – som speciellt hårt drabbade Tyskland.

Redan i början av 1933 lyckades Hitler komma till makten, precis som i Italien med hjälp av andra reaktionära och nationalistiska borgerliga partier. Men det tål att betonas – Hitler hade aldrig majoriteten av väljarna bakom sig (i det sista någorlunda fria valet i november 1932 fick nazisterna bara 33 % av rösterna, faktiskt en minskning från juli samma år när man hade fått drygt 37%).

En viktig – förmodligen avgörande – anledning till att Mussolini och Hitler lyckades få makten var att viktiga delar av storkapitalet ansåg sig vinna på det. En del kom på så sätt att aktivt stödja fascisterna, medan andra var lite mer försiktigt positiva och resten i alla fall inte ansåg det vara någon mening med att sätta sig på tvären – de accepterade fascisternas maktövertagande.

Några ord om fascister och rasism

Alla här känner nog till nazisternas antisemitism som ju var extrem. Många andra partier, som inspirerades av nazisterna tog upp antisemitismen och bland många nynazister så lever antisemitismen kvar.

Mindre känt är att en hel del av de andra fascistiska partierna, som utvecklades oberoende av nazismen, inte var alls antisemitiska eller ens rasistiska i någon större utsträckning. Till exempel hade de italienska fascisterna en hel del judar i sina led. Dock anpassade sig Mussolini till nazisterna i slutet av 1930-talet och antog antisemitiska lagar, men man gick aldrig lika långt som nazisterna.

Fascisterna i Spanien och Portugal var heller inte antisemitiska eller rasistiska i egentlig mening. Däremot var antisemitismen vanlig i Östeuropa, där antisemitismen hade lång tradition.

Med det vill jag ha sagt att antisemitism och rasism inte nödvändigtvis hör samman med fascism. Å andra sidan så innebär extrem nationalism att den typen av tänkande inte ligger särskilt långt borta, men det behöver inte vara specifikt riktat mot judar (även i Israel finns grupper som kan betraktas som fascister), utan kan riktas mot andra minoriteter (zigenare, muslimer, färgade osv).

Hur hade man kunnat stoppa fascismen?

Jag har redan varit inne på det. Genom att driva en annan politik för att lösa de bakomliggande samhällsproblemen. Och allra viktigast genom att arbetarrörelsen agerar kraftfullt och *enat* för att bekämpa fascismen. Och då inte bara i parlamentariska församlingar utan i synnerhet på arbetsplatserna, i bostadsområdena och på gatorna.

I Tyskland var detta extra tydligt, eftersom man där hade betydligt längre tid på sig än i Italien. Det som arbetarrörelsen borde ha gjort hade varit att förena sig i kamp mot fascismen, genom att bilda en anti-fascistisk enhetsfront. I stället bekämpade man varandra (inte fysiskt i så stor omfattning, men väl politiskt).

Kommunisterna såg t o m socialdemokratin som en variant av fascism – ”socialfascism” – som de länge betraktade som farligare än nazismen.

Sossarna å sin sida gjorde inget för att förbättra situationen, utan de satsade främst på att vinna stöd från borgerligt demokratiska partier i de parlamentariska församlingarna.

Och när Hitler fick makten orkade man inte ens med att strejka. Man kapitulerade utan kamp – både sossar och kommunister. Europas mäktigaste arbetarrörelse krossades utan att göra något egentligt motstånd. En katastrof som ledde fram till andra världskriget (via bl a Francos seger i spanska inbördeskriget).

Sättet att stoppa fascismen skulle ha varit arbetarkamp. Om man hade lyckats ena arbetar-massorna i aktiv kamp mot fascismen, då skulle man ha kunnat driva bort fascisterna från gatorna. Och det skulle också ha skapat förutsättningar för att genomdriva politiska och ekonomiska förändringar som kunnat vinna stöd även bland mellanklasserna.⁶

Folkfront?

Ett tag efter Hitlers maktövertagande insåg Stalin & Co att den förda politiken var felaktig och valde en ny inriktning, som kom att kallas för folkfrontspolitik.

Vid första anblicken kan detta tyckas vara just det som jag tidigare talade om, nämligen en variant av arbetarnas enhetsfront och faktiskt var det också så som många arbetare uppfattade det, t ex i Frankrike och Spanien.

Men folkfront var något helt annat. Det var en politik som redan från början gick ut på att bara försvara den borgerliga demokratin och folkfrontens målsättning begränsades till detta. Man ville t ex ha med borgerliga partier i denna front och därför blev det tabu att genomföra anti-kapitalistiska åtgärder som ju skulle skämma bort borgarna.

I Frankrike lyckades folkfronten komma i regeringsställning och detta utlöste stora arbetar-strejker – arbetarna inspirerades av valsegern och ville gå vidare. Detta visade på potentialen hos arbetarenheten. Men nu satte kommunisterna och sossarna stopp. Man ”måste veta hur man avslutar en strejk” sade franska kommunistpartiets ordförande. Under den franska folk-frontens korta tid vid makten genomdrevs en hel del reformer och ekonomiska förbättringar, men när kampviljan brutits, då dröjde det inte länge förrän folkfronten sprack och borgarna återtog steg för steg det som de tidigare tvingats ge.

I Spanien gick det ännu värre. Folkfronten segrade 1936 och arbetarkampen (och fattig-böndernas kamp) tog fart. Detta tålde inte reaktionen och i juli 1936 startade det uppror som med nazistiskt och fascistiskt stöd (dvs. från Tyskland resp Italien) till slut skulle leda till Francos seger (i början av 1939). Även i detta fall spelade kommunisterna rollen av kapitalismens försvarare. Arbetarnas, fattigböndernas och lantarbetarnas landvinningar, som de tillkämpat sig med vapen i hand efter upproret brutit ut, måste bort. För Stalin & Co så var det viktigaste att visa de borgerliga demokratierna runt om i Europa att man inte var ute efter att angripa kapitalismen, utan var beredda att tillsammans med borgarna i Storbritannien och Frankrike försvara den borgerliga demokratin och även kapitalismen. Resultatet blev hårda motsättningar inom det republikanska Spanien, där kommunisterna inriktade sig på hård kamp

---

⁶ Om den katastrofala politiken i Tyskland, se t ex [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#), av Fernando Claudin (kapitel 4, avsnittet ”Det tyska exemplet”). Förf. var f d spansk kommunistledare.

mot politiska vänstermotståndare (anarkister, syndikalister, vänstersocialister ...). Detta splittrade motståndet mot Franco, fungerade demoraliserande och försvagade den antifascistiska kampen. Och Moskva uppnådde inte ens den allians med Frankrike och Storbritannien som man eftersträvat.⁷

Därmed hade ett stort steg mot 2:a världskriget tagits. I stället för en antifascistisk front riktad mot Nazityskland så slöts till slut en överenskommelse – en ”icke-angreppspakt” mellan Hitler och Stalin hösten 1939, varefter Hitler invaderade Polen.

Sammanfattning

Jag har i mitt föredrag försökt lägga tyngdpunkten på några viktiga frågeställningar:

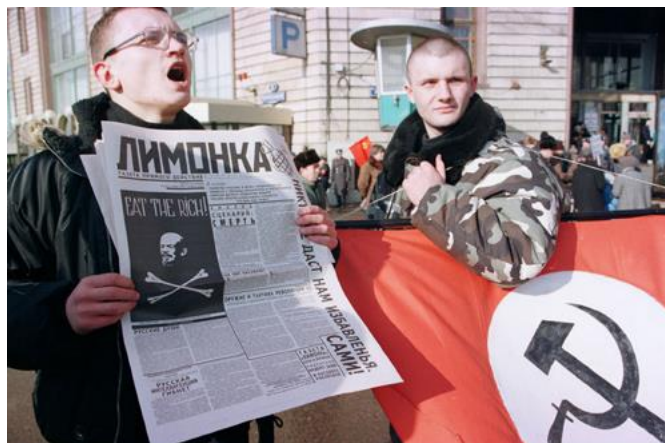
- 1) Vad utmärkte mellankrigstidens fascistiska rörelser?
- 2) Vilka var omständigheterna som ledde fram till starka fascistiska rörelser (och att fascismen segrade i vissa länder)?
- 3) Hur skulle man effektivt ha kunnat bekämpa dem?

Jag vill stanna ett slag vid den andra punkten, dvs de omständigheter som ledde till framväxten av starka fasciströrelser.

En mycket viktig faktor var den djupa kris som drabbade dessa länder och som fick stora grupper av människor att bli närmast desperata. Där fann fascismen sin källa och sin näring.

Samhälleliga och ekonomiska problem skapar jordmån för högerextremism och fascism, så är det fortfarande och så kommer det att förbli. Men det innebär också möjligheter för en radikal antikapitalistisk vänster. Det betyder också att vi har mycket att lära av historien.

Att det i allmänt i dagens Europa finns en starka högerextremistiska eller kanske rättare sagt högerpopulistiska partier är ett resultat av det. Och där krisen är som djupast – i Grekland där har vi också ett starkt parti som mycket liknar mellankrigstidens fasciströrelser, Gyllene Gryning. Det finns liknande partier i Östeuropa, mest känt är Jobbik i Ungern, men även i andra länder i öst finns sådana rörelser med viss styrka, inklusive i Ryssland (ett av de mer absurda exemplen på det är de sk national-bolsjevikerna vars ideologi är en märklig blandning av stalinism och nazism – med storrysk nationalism som bärande drag).

National-bolsjevikiska skinheads säljer sin partitidning *Limonka*.⁸

⁷ Om de franska och spanska folkfronterna se t ex [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#), av Fernando Claudin (kapitel 4, avsnittet ”Folkfrontserfarenheten”) samt artikeln [Om 30-talets folkfrontspolitik](#) av P Camillier.

⁸ Lagg märke till partisymbolen – den röda bakgrunden med den vita ovalen liknar nazisternas fana. Man har bara utbytt hakkorset mot hammaren och skäran.

I övriga delar av Europa så är fortfarande – tack och lov – denna typ av fascism ganska marginal (i Sverige Svenskarnas parti och Nationaldemokraterna). Där dominerar i stället ”högerpopulistiska” partier SD, Dansk Folkparti, norska Fremskrittspartiet, PVV i Holland osv. De partierna är nationalistiska och främlingsfientliga (särskilt riktar sig hatet mot muslimer), men de är inte våldsinriktade som fascisterna och arbetar främst med traditionella ”demokratiska metoder”. Det måste man ta hänsyn till om man vill kunna besegra dem. Att t ex konsekvent störa SD-möten, att attackera SD-folk fysiskt och liknande är dumt, det ger dem bara sympatier och stöd bland vanligt folk.

Det är en annan sak med t ex Svenskarnas parti, som medvetet går in för provokationer på gator och torg och som gärna tar till våld och attackerar invandrare och politiska motståndare. De måste bemötas även med fysisk konfrontation när så är lämpligt (dock inte alltid, utan just när de provocerar och attackerar andra – det är då fråga om främst självförsvar).

Men allmänt gäller att vi måste inse att om vi effektivt ska kunna stoppa och effektivt bekämpa högerextremism så behöver vi vinna ett brett stöd i samhället. Om vi tror oss kunna åstadkomma det med en liten aktiv minoritet, då är vi mycket illa ute, för då är på sikt kampen mot högerextremismen i alla dess former förlorad. Det bestämmer också delvis vilka aktionsformer som är lämpliga att använda sig av. Dvs man bör ställa sig frågan om hur vanligt folk kommer att reagera. Syftet måste vara att övertyga och vinna människorna, inte att stöta bort dem.

För att bekämpa all slags högerextremism – oavsett om det handlar om fascister eller inte – så gäller att det är viktigast att ta itu med roten till det onda och det är de bakomliggande samhällsproblemen – arbetslöshet, utslagning, sjukvård, skola...

Och för att ta itu med dessa frågor – och givetvis även för att ideologiskt bekämpa reaktionära idéer – så är det viktigt med samverkan inom arbetarrörelsen, eftersom det är enbart arbetarna och närstående skikt som har allt att vinna på en radikal anti-kapitalistisk politik. Och att skapa förståelse för detta är ytterst viktigt. Däremot är det helt tokigt att som t ex Henrik Arnstad förespråka ett blocköverskridande samarbete för att utestänga SD. Detta av flera skäl:

En viktig aspekt är att ett sådant block för att hålla ihop måste ha en mycket urvattnad politik och på så sätt ger man SD och liknande bara större utrymme att komma med alternativ och även framstå som offer för de övrigas konspirationer. En sådan politik kan heller inte ta itu med de verkliga problem som högerextremisterna (även fascisterna) spelar på.⁹

Det här är inte bara spekulationer. Man har länge i flera länder i Europa försökt isolera högerextremistiska partier med sådana metoder, t ex 1989 i Belgien (Vlaams Blok, nu: Vlaams Belang). Detta resulterade bara i en mycket snabb tillväxt av det partiet (särskilt i valen 1991) och karantän-politiken är numera övergiven.

Dessutom är det svårt att hålla ihop sådana överenskommelser helt enkelt för att även andra partier – av opportunistiska eller andra skäl kan ta upp delar av de ståndpunkter som högerextremisterna fört fram, när de så tror sig vinna på det. Det har också skett i många fall. Det ser vi nu i Norge där Fremskrittspartiet t o m inbjudits till regeringssamarbete.

Sverige och i norra Europa står inte inför ett omedelbart hot om införande av en fascistisk diktatur. För att det ska hamna på dagordningen så krävs en mycket djupare kris än den vi har nu. Men framväxten av partier som SD är ändå en varningsklocka som vi bör ta på största allvar – den visar att faran finns vid horisonten och vi måste börja ta itu med att försöka vända

---

⁹ Se Martin Fahlgren: [Hur stoppar man Sverigedemokraterna?](#) Se även not 4 där flera av recensionerna och artiklarna tar upp detta ämne.

utvecklingen. För det samhälle som blir resultatet om SD och deras fascistiska kusiner stärker sin ställning och kommer till makten, det är inget trevligt samhälle det kan jag garantera.

Den som vill veta mer om fascismen och högerextremism hittar mycket om det på webbplatsen *marxistarkiv.se*. (se nedan)

Litteraturtips

Det finns redan en hel del litteraturtips i noterna ovan, men här följer fler.

Om fascismen i historiskt perspektiv (ett urval):

Martin Fahlgren: [Kominterns linje i Tyskland 1928-34](#)

Anders Hagström: [Om fascismen och nazismen i Italien, Tyskland, England och Norden](#)

Manuel Kellner: [Att förstå fascismen för att bekämpa den](#)

Leo Trotskij: [Vad är fascismen och hur ska man bekämpa den?](#) (skrift från 1944)

Mer aktuell debatt:

Martin Fahlgren: [Borgerliga fascismteorier](#) (innehåller även kritik av Arnstads uppfattningar)

Martin Fahlgren: [Fascism, Sverigedemokraterna och Henrik Arnstad](#) (grundlig kritisk granskning av Arnstads bok)

Martin Fahlgren: [Sverigedemokraterna och den svenska vänstern](#)

Mats Parner: [De nygamla välfärdsnationalisterna](#) (om SD)

Den som själv vill botanisera i den rikliga mängd böcker och andra texter som finns om fascism och högerextremism på marxistarkivet kan ta en titt på följande länkar:

[Fascism/nazism](#) (se underavdelningarna)

[Svensk högerextremism](#)

[Kampen mot nazismen](#) (Tyskland)